

STRATEGII DIDACTICE INTERACTIVE – REPERE METODOLOGICE DE PREDARE/ÎNVĂȚARE PRIN COOPERARE

Marta Iuliana VICOL

Universitatea “Petre Andrei”, Iași

In this article obviously there appears the contribution of the interactive didactical strategies that are leading to the learning manner’s development inside pupils’ or students’ group.

Learning methods by co-operation means the development of communication abilities of self respect, of own personality as a teaching strategy according with the actual necessities and objectives for a modern teaching manner.

Învățarea este un proces ce implică efort cognitiv, emoțional, realizat cu o mai mare facilitate atunci când individul este antrenat în relații interumane în cadrul cărora se efectuează schimbări autentice reciproce de mesaje.

Strategiile didactice interactive acționează benefic în cadrul proceselor pedagogice, oferind ocazia unei învățări productive, participative din partea actorilor implicați, cu posibilități de comunicare și cooperare eficiente.

Grupul oferă o reciprocitate în ceea ce privește acțiunea de influențare cognitivă, afectivă și socială dezvoltată de strategiile didactice interactive. Apar relații de comunicare, omogenizare, participare prin schimb de informații, relații ce depind de caracteristicile personale ale membrilor grupului, factori situaționali, relaționările inter- și intragrup.

După cum menționează Crenguța-Lăcrămioara Oprea, strategiile didactice interactive de grup sunt modalități de organizare a activității prin care se favorizează schimburile interrelaționale dintre participanții la activitate prin procese interumane de cooperare și competiție constructivă (educat(i)–educat(i), educat(i)–profesor, educat(i)–grup), stimulând astfel activismul subiectului în interacțiunea sa nu numai cu ceilalți, ci și cu materialul de studiu (educat(i)–conținut) prin procese de acțiune și de transformare a informației [2, p.9].

Importanța strategiilor didactice cooperante este demonstrată în multiple materiale de specialitate, în raport cu cele competitive și individuale.

Cele cooperante au ca efect superior o netă dezvoltare a abilităților de comunicare, a stimei de sine, a dezvoltării personalității, dezvoltând o gândire critică, dar și creativă, promovând totodată toleranța, atitudini pozitive, participare activă la îndeplinirea sarcinii colective.

Relația educativă este în primul rând o relație umană, conștientizată de către profesor, cel care are un rol decisiv în construcția interrelațională dintre elevi și care pentru a susține un proces de învățare prin cooperare are nevoie de anumite competențe de tip organizatoric, ludic, empatic, interrelațional, psihosocial.

Învățarea prin *cooperare* sau prin *colaborare* reprezintă o strategie pedagogică ce încurajează actorii participanți la procesul educațional să lucreze împreună în microgrupuri, de maxim 6 persoane, în vederea îndeplinirii unui scop comun.

Învățarea prin cooperare se derulează în baza unor principii cum ar fi:

1. *Interdependența pozitivă* – în cadrul căreia succesul grupului depinde de un efort comun în scopul realizării de sarcini de către toți membrii.

2. *Responsabilitatea individuală* – unde fiecare membru al grupului are o responsabilitate asumată a sarcinii de rezolvat.

3. *Formarea și dezvoltarea capacităților sociale* – cu scopul stimulării inteligenței interpersonale menite să ofere abilități de comunicare cu celălalt, de a accepta în a primi și a oferi sprijin, respectiv în a gestiona situații conflictuale.

4. *Interacțiunea față în față* – presupune un contact direct cu interlocutorul ca partener de lucru, de asemenea, amenajarea mobilierului în vederea creării grupurilor mici de interacțiune.

5. *Împărțirea sarcinilor în grup* - presupune analizarea modalităților de rezolvare a sarcinilor de către fiecare membru în parte și întregul colectiv [2].

În învățarea prin cooperare se respectă opiniile fiecărui participant, se evită etichetarea, profesorul coordonator poate deveni unul dintre membri sau poate rămâne cu rol de animator și stimulator al activităților.

Participanții la învățarea prin cooperare sesizează că performanța este reciprocă și că își vor putea îndeplini obiectivele instructive doar dacă și colegii și le vor îndeplini pe ale lor. Toți membrii grupului conștientizează faptul că nu au acces separat la informațiile și la resursele ce ar putea genera finalitatea cu succes.

Se observă necesitatea creșterii abilităților de lucru în echipă, abilităților de cooperare în raport cu învățământul tradițional și competiția indusă de acesta.

Învățământul modern promovează metodele interactive care determină gândirea, inteligența, creativitatea, imaginația și asigură depășirea unor practici tradiționale, în neconcordanță cu cerințele și obiectivele învățământului.

Metode și tehnici de predare/învățare interactive de grup

Metoda predării/învățării reciproce (Reciprocal teaching-Palinscar, 1986)

Este o strategie instrucțională de învățare a tehnicilor de studiere a unui text. După ce sunt familiarizați cu metoda, studenții/elevii interpretează rolul profesorului, instruindu-și colegii. Are loc astfel o dezvoltare a dialogului dintre cei implicați. Se poate desfășura pe grupuri sau cu toată clasa.

Metoda învățării reciproce este centrată pe patru strategii de învățare folosite de oricine care face un studiu de text pe teme sociale, științifice sau un text narativ (povești, nuvele, legende). Aceste *strategii* sunt:

- Rezumarea (înseamnă expunerea a ceea ce este mai important din ceea ce s-a scris; se face un rezumat).
- Punerea de întrebări (se referă la listarea unei serii de întrebări despre informațiile citite; cel ce pune întrebările trebuie să cunoască, bineînțeles, și răspunsul).
- Clarificarea datelor (presupune discutarea termenilor necunoscuți, mai greu de înțeles, apelul la diverse surse explicative, soluționarea neînțelegerilor).
- Precizarea (prognosticarea) (se referă la exprimarea a ceea ce cred studenții că se va întâmpla în continuare, bazându-se pe ceea ce au citit).

Etapele metodei:

- Explicarea scopului și descrierea metodei și celor patru strategii.
- Împărțirea rolurilor studenților/elevilor.
- Organizarea pe grupe.
- Lucrul asupra textului.
- Realizarea învățării reciproce.
- Aprecieri, completări, comentarii.

Varianta nr.1

Studenților li se oferă același text spre studiu, după care sunt împărțiți în patru grupuri corespunzătoare celor patru roluri, membrii unui grup cooperând în realizarea aceluiași rol.

De exemplu, grupul A este responsabil de rezumarea textului, grupul B face o listă de întrebări pe care le vor adresa în final tuturor colegilor, grupul C are în vedere clarificarea termenilor noi, iar grupul D dezvoltă predicții.

În final, fiecare grup își exercită rolul asumat.

Varianta nr.2

Pentru textele mai mari se procedează în felul următor:

- se împarte textul în părți logice;
- se organizează colectivul în grupe a câte 4 studenți/elevi;
- aceștia au fiecare câte un rol:
 - rezumator;
 - întrebător;
 - clarificator;
 - prezicător.

Se distribuie părțile textului fiecărui grup în parte.

Echipele lucrează cu textul, fiecare membru concentrându-se asupra rolului asumat. Trebuie precizat că pentru a încuraja învățarea prin cooperare, în cadrul unui grup mai numeros, același rol poate fi împărțit între doi sau trei studenți.

În final, fiecare grup află de la celălalt despre ce a citit; membrii fiecărui grup își exercită rolurile, informându-i pe ceilalți colegi (din alte grupuri) despre textul citit de ei, stimulând discuția la temele studiate.

Avantajele metodei predării/învățării reciproce:

- este o strategie de învățare în grup care stimulează și motivează;
- ajută studenții/elevii la învățarea metodelor și tehnicilor de lucru cu textul, tehnici de muncă intelectuală pe care le pot folosi apoi și în mod independent;
- dezvoltă capacitatea de exprimare, atenția, gândirea cu operațiile ei (analiza, sinteza, concretizarea, generalizarea, abstractizarea) și capacitatea de ascultare activă;
- stimulează capacitatea de concentrare asupra textului de citit și priceperea de a selecționa esențialul.

Un anumit număr de experiențe au pus în evidență „efectul de învățare”, adică beneficiul personal pe care un student poate să-l obțină dintr-o învățare oferită de el însuși colegilor săi. Un student mai „puțin dotat” înregistrează performanțe superioare după ce a avut de acționat ca „învățând” un alt student, decât după ce a avut de rezolvat el însuși un exercițiu [1].

Tehnica plusurilor și minusurilor

Participanții la un stagiul de învățare sunt împărțiți în două tabere. Fiecare dintre membrii unei tabere își va alege un coleg din cealaltă tabără pentru a discuta cu el. Prima fază a discuțiilor va cuprinde o centrare pe minusuri (este vorba despre ceea ce nu a fost învățat și ceea ce nu este suficient stăpânit de către fiecare dintre cei doi). Aceste minusuri vor fi notate pe foi de hârtie de o anumită culoare (roșie). Apoi se va trece la aflarea și listarea plusurilor (elemente cunoscute de către fiecare dintre participanți); acestea se vor nota pe foi de altă culoare (albastră). Când toți participanții au executat aceste două etape, se va trece la etapa a treia, constând în afișarea pe un perete al sălii, pe de o parte, a listelor cu minusuri, pe de altă parte, a listelor cu plusuri. Formatorul va ști împreună cu întregul colectiv pe ce se poate baza în efortul de învățare și căror elemente lipsă trebuie să le acorde o atenție sporită.

O variantă a acestei tehnici presupune o continuare, în sensul că afișarea listei de minusuri și plusuri se poate face în genul ofertelor de servicii, fiecare dintre participanți trebuind să echilibreze minusul propriu identificând un plus la unul dintre colegi și încercând să învețe de la acesta elementul de învățare nu îndeajuns de bine stăpânit până în acel moment [3].

Metoda Mozaicului (JIGSAW), jigsaw puzzle - mozaic

Metoda mozaicului sau „metoda grupurilor interdependente”, cum o numește A.Neculau (1998), este bazată pe învățarea în echipă. Fiecare student/elev are o sarcină de studiu în care trebuie să devină „expert”. El are în același timp și responsabilitatea transmiterii informațiilor asimilate celorlalți colegi.

1. Pregătirea materialului de studiu

Profesorul stabilește tema de studiu (de exemplu, formele de relief) și o împarte în 4 sau 5 *subteme*. Opțional, poate stabili pentru fiecare subtemă elementele principale pe care trebuie să pună accentul elevul când studiază materialul în mod independent. Acestea pot fi formulate fie sub formă de întrebări, fie afirmativ, fie un text eliptic care va putea fi completat numai când elevul studiază materialul.

Profesorul pregătește o *fișă-expert* în care trece cele 4 sau 5 subteme propuse și care va fi oferită fiecărui grup.

2. Organizarea colectivului în echipe de învățare de câte 4-5 studenți/elevi (în funcție de numărul lor în sală).

Fiecare student din echipă primește un număr de la 1 la 4-5 și are drept sarcină să studieze în mod independent subtema corespunzătoare numărului său.

El trebuie să devină expert în problema dată. De exemplu, studenții cu numărul 1 din toate echipele de învățare formate vor aprofunda subtema cu numărul 1. Cei cu numărul 2 vor studia subtema numărul 2 și așa mai departe.

Faza independentă

Fiecare elev studiază subtema lui, citește textul corespunzător. Acest studiu independent poate fi făcut în sală sau poate constitui o temă de sală, realizată înaintea organizării mozaicului.

3. Constituirea grupului de experți

După ce au parcurs faza de lucru independent, experții cu același număr se reunesc, constituind grupe de experți pentru a dezbate problema împreună. Astfel, studenții cu numărul 1 părăsesc echipele de învățare inițiale și se adună la o masă pentru a aprofunda subtema cu numărul 1. La fel procedează și ceilalți studenți

cu numerele 2, 3, 4 sau 5. Dacă grupul de experți are mai mult de 6 membri, acesta se divizează în două grupe mai mici.

Faza discuțiilor în grupul de experți

Studentii prezintă un *raport individual* asupra a ceea ce au studiat independent. Au loc discuții pe baza datelor și a materialelor avute la dispoziție, se adaugă elemente noi și se stabilește modalitatea în care noile cunoștințe vor fi transmise și celorlalți membri din echipa inițială. Fiecare student este membru al unui grup de experți și face parte dintr-o echipă de învățare.

Din punct de vedere al aranjamentului fizic, mesele de lucru ale grupului de experți trebuie plasate în diferite locuri ale sălii pentru a nu se deranja reciproc.

Scopul comun al fiecărui grup de experți este să se instruiască cât mai bine, având responsabilitatea propriei învățări și a predării și învățării colegilor din echipa inițială.

4. Reîntoarcerea în echipa inițială de învățare

Faza raportului de echipă

Experții transmit cunoștințele asimilate, reținând la rândul lor cunoștințele pe care le transmit colegii lor, experți în alte subteme. Modalitatea de transmitere trebuie să fie scurtă, concisă, atractivă, putând fi însoțită de suporturi audiovizuale, diverse materiale.

Specialiștii într-o subtemă pot demonstra o idee, citi un raport, folosi computerul, pot ilustra ideile cu ajutorul diagramelor, desenelor, fotografiilor. Membrii sunt stimulați să discute, să pună întrebări și să noteze, fiecare realizându-și propriul plan de idei.

5. Evaluarea

Faza demonstrației

Grupele prezintă rezultatele întregii săli. În această fază studenții sunt gata să demonstreze ce au învățat. Profesorul poate pune întrebări, poate cere un raport sau un eseu ori poate da spre rezolvare fiecărui student o fișă de evaluare. Dacă se recurge la evaluarea orală, fiecărui student i se va adresa o întrebare la care trebuie să răspundă fără ajutorul echipei.

Avantajele JIGSAW

Strategia mozaicului este focalizată pe dezvoltarea capacităților de *ascultare, vorbire, cooperare, reflectare, gândire creativă și rezolvare de probleme*.

Astfel, studenții trebuie să asculte activ comunicările colegilor, să fie capabili a expune ceea ce au învățat, să coopereze în realizarea sarcinilor, să găsească cea mai potrivită cale pentru a-i învăța și pe colegii lor ceea ce au studiat.

Sarcina comună poate fi îndeplinită numai în condițiile în care fiecare elev își aduce contribuția la realizarea ei. Astfel se anihilează efectul Ringelmann sau lenea socială. Acest efect apare cu deosebire atunci când individul își imaginează că propria contribuție la sarcina de grup nu poate fi stabilită cu precizie.

Un alt avantaj al metodei JIGSAW constă în faptul că prin activitățile presupuse contribuie la întărirea coeziunii grupurilor, la îmbunătățirea comunicării, iar elevii învață unii de la alții. Ierarhiile dispar, întrucât fiecare are ceva de transmis și la rândul lui este interesat de ceea ce au ceilalți colegi de spus. Studenții sunt învățați să ofere și să primească ajutor [1].

Predarea reflexivă

Predarea reflexivă (inițiată de D.R. Cruickshank) este o utilizare interesantă a metodei Phillips 66, folosind totodată avantajele micropredării. Kenneth D. Moore (1994), adaptând perspectiva autorului metodei, stabilește **zece etape** necesare:

- 1) împărțirea clasei în grupuri a câte 4 până la 6 studenți/elevi;
- 2) selectarea unui subiect din fiecare microgrup pentru rolul de profesor;
- 3) predarea pe care trebuie să o efectueze aceștia este orientată spre obiectivele instrucționale identice, dar cu utilizarea propriilor alegeri în ceea ce privește metodele pe care le vor folosi în grupuri;
- 4) desemnarea „elevilor-profesori” este simultană, iar pregătirea lor, care va necesita 15-20 de minute, se va face în colțuri diferite ale sălii;
- 5) „elevii-profesori” vor urmări în construirea propriului scenariu didactic două perspective: *achizițiile și satisfacția* pe care colegii lor le vor avea în urma învățării;

- 6) celorlalți elevi din grup li se va cere să se comporte natural, ca într-o situație școlară oarecare;
- 7) se va urmări o evaluare a rezultatelor obținute din experiența de predare, dar și din cea de învățare;
- 8) satisfacția membrilor din grupurile de învățare este determinată și de această evaluare;
- 9) discuția generală cu întregul grup de studenți va urmări punctarea părților pozitive și a elementelor mai puțin pozitive într-o experiență de reflecție asupra predării;
- 10) urmează selectarea altor participanți din grupuri pentru a fi profesorii celorlalți membri ai grupurilor, iar procedura se repetă până ce toți participanții au fost pe rând în ambele ipostaze (educator–educat).

Utilizarea metodei constă în faptul că experiența predării, nu doar la nivel convențional, ci într-un mod formalizat, care să includă urmărirea unor obiective, alegerea unor metode, elemente de management al grupului, feedback etc., încercată de către studenți, poate să genereze în mintea lor o perspectivă empatică, mai apropiată de rolurile deținute și îndeplinite de către cadrul didactic. Totodată, se va realiza o armonizare mai profundă a stilurilor și modalităților efective de învățare cu cele de predare [3].

Referințe:

1. Guțu Vladimir. Proiectarea didactică în învățământul superior. - Chișinău: CEP USM, 2007.
2. Oprea Crenguța-Lăcrămioara. Strategii didactice interactive. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 2009.
3. Pânișoară Ion-Ovidiu. Comunicare eficientă. - București: Polirom, 2006.

Bibliografie:

1. Guțu Vladimir. Schimbări de paradigmă în teoria și practica educațională. Vol.I, II, III. - Chișinău, 2008.
2. Sălăvăstru Dorina. Psihologia educației. - București: Polirom, 2004.
3. Truță Elena, Mărdar Sorina. Relația profesor–elevi: blocaje și deblocaje. - București: Editura Aramis.

Prezentat la 03.12.2009